

## **Směrnice č. 28**

### **ORGANIZAČNÍ ŘÁD ŠKOLY**

#### **Minimální preventivní program mateřské školy**

Vypracoval: Bc. Marta Nováková

Směrnice nabývá platnosti ode dne: 1.9.2025

Čj S-H/ 273/2025/MN

Tato směrnice je vypracována na základě metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže „**Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j. 21291/2010-28** a přílohy. Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví. Nastavení systémové metodické podpory a práce s rodinou a školou či školním zařízením.

#### **Obsah:**

- 1. Pojem primární prevence*
- 2. Oblasti primární prevence*
- 3. Cíl primární prevence v mateřské škole*
- 4. Povinnosti pracovníků školy v rámci primární prevence dětí mateřské školy*
- 5. Oblasti výchovy a vzdělávání zaměřené na primární prevenci*
- 6. Partnerství a spolupráce s rodinou*
- 7. Zaměření primární prevence v jednotlivých oblastech*
- 8. Závěr*

#### **1. Pojem primární prevence v prostředí školy**

Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti.

#### **2. Oblasti primární prevence**

Primární prevence rizikového chování u dětí se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie

- b) záškoláctví,
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- e) spektrum poruch příjmu potravy,
- f) negativní působení sekt,
- g) sexuální rizikové chování,

### **3. Cíl primární prevence v mateřské škole**

Cílem primární prevence je zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

### **4. Úkoly a povinnosti pracovníků v rámci primární prevence dětí mateřské školy**

Aktivity mateřské školy plánované a realizované s dětmi jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech:

*traumatických zážitků - domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).*

Vztah pracovníků školy a styl výchovy a vzdělávání v prostředí mateřské školy v sobě musí nést respekt dospělých vůči dětem. Děti jako rovnocenní partneři mají v mnoha situacích právo říci ne, když něco nechtějí.

Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování u žáků podle odstavce 2 byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech školního prostředí a života, jichž se prevence rizikového chování u žáků dotýká:

- *Psychosociální dovednosti* (soběstačnost, autonomie, důstojnost, seberealizace, spokojenost v rodinných, přátelských a dalších mezilidských vztazích, sociální a kulturní integrovanost, tvořivost, schopnost milovat, pracovat a žít v souladu s rozmanitou kulturou a světem).
- *Existence* (pečuji o sebe, o svůj zevnějšek, volím mezi zdravým a nezdravým způsobem života, jsem nezávislý a mám představu o své budoucnosti, věřím v budoucnost, vnímám, že život má smysl).
- *Sounáležitost* (vnímám se jako součást životního prostředí a Země, cítím se bezpečně ve škole, ve městě, jsem oceňován a ostatní si mě váží, mám kamarády a vážím si jich, umím se o sebe postarat a přijímat zdravotní/sociální pomoc a služby).

- *Adaptabilita* (dávám pozor na sebe a svůj zevnějšek, jsem žák, účastním se sportovních a rekreačních aktivit, setkávám se s lidmi a trávím s nimi volný čas, plánuji si volbu profese nebo zaměstnání, řeším s odvahou své problémy, mám právní povědomí).

## **5. Oblasti výchovy a vzdělávání zaměřené na primární prevenci**

- Výchova ke zdravému způsobu života od nejútlejšího věku po stránce tělesné, duševní a sociální, kdy tyto složky jsou navzájem propojeny a tvoří spolu harmonickou jednotu. V předškolním věku mezi kompetence podpory zdraví a zdravého životního stylu, které jsou zároveň prevencí společensky nepřijatelných jevů.
- Podpora a vytváření vědomí vlastní důvěry v sebe sama u každého dítěte, které je silným ochranným mechanismem. Součástí zdravého životního stylu je i zdravé sebevědomí. Vlastní sebevědomí spojené s úctou k druhému patří k základní životní kompetenci (postoji).
- Vedení dětí k dovednostem realisticky odhadnout své síly, nepřeceňovat ani nepodceňovat své síly, které je prevencí nejen úrazů, ale i posílení pevného postoje vůči budoucím stresům, neúspěchům i pádům, které nepřípravení jedinci později mnohdy řeší zástupným způsobem: agresí, zneužíváním drog, alkoholu nebo jiným negativním způsobem.
- Vytváření podmínek pro prožitkové učení - osobní zkušeností dítěte s podporou zejména prožitkem formou hry. Společný prožitek ze hry je významný faktor sociálního učení. Optimální činností pro hry a hraní jsou přirozené situace skutečného světa.
- Zajišťování ochrany dětí před šikanou v předškolním vzdělávání. Pedagogičtí pracovníci musí zabezpečit požadavky na ochranu dětí před šikanou.

### 5.1 Prevence ve výchovně vzdělávacím procesu /zajišťují učitelé/

- podílí se na zpracování a realizaci programu prevence sociálně patologických jevů
- spolupracují s ředitelkou při výskytu nežádoucích projevů chování
- diagnostikují vztahy mezi dětmi
- motivují k vytvoření podmínek a vnitřních pravidel v souladu se školním řádem, vytváření bezpečné atmosféry a pozitivního klimatu
- spolupracují s rodiči
- zpracovávají zprávy o dětech pro odborníky a sociální pracovníky

### 5.2 Organizace a řízení systému prevence v mateřské škole /zajišťuje ředitelka/

Ředitelka školy je přímo odpovědná za prevenci a za řešení zjištěných nežádoucích projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení nežádoucích projevů chování:

- koordinuje zpracování, kontroluje realizaci a vyhodnocuje prevenci nežádoucích jevů
- zapracovává aktuální problémy výskytu rizikové chování do Školního řádu
- podporuje týmovou spolupráci pedagogů a ostatních zaměstnanců MŠ
- spolupracuje s odborníky
- koordinuje další vzdělávání pedagogů v oblasti prevence sociálně patologických jevů

## **6. Partnerství a spolupráce s rodinou**

Celý pedagogický tým spolupracuje s rodinou ve všech oblastech zahrnující rizikové oblasti v prevenci o ochraně před těmito jevy a navazuje na kvalitní rodinnou výchovu.

Učitel musí spolupracovat s ostatními pedagogy v otázkách prevence a zajišťovat rodičům poradenství v prevenci a také rodičům navrhnout možnosti řešení vzniklých situací.

beseda, nebo přednáška pro rodiče k dané problematice

Vymezení spolupráce mateřské školy s rodiči v rámci primární prevence s rodiči:

- včasná informovanost rodičů o změnách chování jejich dětí
- aktuální řešení problémů
- účast rodičů na vzdělávacích aktivitách MŠ
- konzultace pro rodiče (možnosti konzultací)
- poradenství v oblasti spolupráce rodičů s MŠ a odborníků

## **7. Zaměření primární prevence v jednotlivých oblastech**

Primární prevence rizikového chování u dětí v MŠ se zaměřuje především na předcházení rozvoje rizik, které mohou směřovat k rizikovým projevům v chování dětí, a to zejména:

**1) Návykové látky:** Problém s návykovou látkou se může vyskytnout v každé rodině. Je pravda, že některé děti mohou být ohroženy více, a jiné méně, ale naprosto chráněný není nikdo. V posledních několika desetiletích se tak výskyt závislostí na návykových látkách stále zvyšuje. Tyto problémy nemají jedinou příčinu.

Nejčastějšími objekty u dětí a dospívajících jsou: alkohol, opiáty, kannabinoidy (marihuana, hašiš), tlumivé látky (sedativa, hypnotika), organická rozpouštědla, stimulantia (pervitin, amfetamin, kokain, kofein, efedrin, fermetrazin), halucinogeny (MDMA – extáze a LSD), tabák (často již u dětí), anabolika, hráčství (u dětí zejména prvek násilí v počítačových hrách, dlouhodobé sezení, neobjektivní o mezilidských vztazích, sexualitě, drogách a světě vůbec).

Závislost na návykových látkách začíná nejčastěji až na základní škole.

**2) Rizikové chování v dopravě:** jedná se o chování, které vede k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím. U dětí se může jednat o chování ovlivněné osobností dítěte (ADHD, impulzivita, nedostatečná sebekontrola, nepozornost, zvýšená agresivita, potřeba vzrušujících zážitků, neznalost důsledků, úzkost, či deprese nebo přeceňování vlastních schopností). Dítě

ohrožuje nejen sebe, ale i ostatní účastníky dopravy. Abychom takovému chování předešli, je důležitá prevence v oblasti dopravní výchovy, kterou je možno zahájit již v MŠ. S dětmi je potřeba o chování v dopravě mluvit, ukazovat jim, jaké situace jsou nebezpečné a co by se mohlo stát. Důležité je vést děti k úctě k sobě samotným i ostatním lidem.

**3) Poruchy příjmu potravy:** Pro dětský věk je typická například infantilní mentální anorexie (objevuje se u dětí do 3 let, odmítá stravu), emoční porucha spojená s vyhýbáním se jídlu (odmítání jídla, dítě si spojuje jídlo s negativním zážitkem, například strachem, že ho bude bolet bříško nebo bude zvracet), pika (požívání věcí, které nejsou určeny k jídlu – např. hlína, písek).

#### **4) Syndrom CAN (týrané, zneužívané a zanedbávané dítě):**

##### Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání

- Aktivní (týrání): tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt;
- Pasivní (zanedbávání): vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči;

Identifikační znaky: četné hematomy, ohraničené lysinky po vytrhávání vlasů, natržený boltec ušní, kožní rány, škrábance, opakované a neléčené zlomeniny, bodová popálení od cigaret, popáleniny, otřes mozku a míchy, mnohočetná vnitřní poranění.

Nespecifické identifikační znaky: zvýšená úzkostnost a strach, obranné reakce, snížené sebehodnocení, neochota a rozladěnost před návratem domů, útky z domova, náhle zhoršený školní prospěch, záškoláctví, zvýšená konzumace tabáku či alkoholu, agresivní chování, výbuchy hněvu, obtíže v sociální komunikaci až vyhýbavé chování.

##### Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání

- Aktivní (týrání): nadávky, ponižování, strašení, stres, terorizování, šikana, izolace, agrese;
- Pasivní (zanedbávání): nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová; citová deprivace.

Nespecifické identifikační znaky: lítostivost, pláčivost, vztek, hněv, agrese, zvýšená úzkost a strach, smutek, apatie, deprese, snížené sebevědomí, podceňování, nerozhodnost, poruchy chování, psychosomatické poruchy.

##### Sexuální zneužívání

- Aktivní: sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest.
- Pasivní: exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých.

Nespecifické tělesné identifikační znaky: bolest břicha, pomočování, pokálení, bolestivé vyprazdňování, poševní nebo anální krvácení, poruchy příjmu potravy.

Specifické identifikační znaky v oblasti chování: kompulzivní nebo excesivní masturbace, opakované sexualizované hry, noční běsy, ulpívající chování, obtíže s odloučením, agresivní chování, náhlé změny chování, ztráta zájmu, zhoršení prospěchu, náhlý odpor k určitému člověku, činnosti nebo místu.

**5) Šikana:** Velmi častou a bohužel typickou stresogenní situací, která může vést ke vzniku krize u dětí a dospívajících, bývá šikana nebo i „pouhé šikanózní chování“ ve školním prostředí. Šikana patří mezi obzvlášť nebezpečné jevy nejen tím, že svým vlivem zasahuje oběť samotnou, ale rovněž i agresora/agresory a všechny další účastníky šikany (tedy i spolužáky a učitele, kteří šikany/šikanózního chování byli součástí – ať už vědomě, či nevědomky, ale také proto, že rozpoznat šikanu může být někdy velmi těžké, respektive odlišit šikanu například od škádlení či správně rozpoznat, kdo je agresor a kdo je oběť).

Je to agresivní chování jedince (případně i skupiny), který chce fyzickým nebo psychickým týráním druhého získat nad ním moc či nadvládu. Jejím cílem je ublížit, zastrašit, ponížit.“ Právě onen moment, který je v odborné literatuře zdůrazňován, a to je onen cíl ublížit, je pro vyhodnocení daného chování klíčový. K tomu lze ještě přidat rovinu potěšení, kterou v agresorovi daná situace vyvolává. Velmi důležitým momentem je také to, že se dotýčný, jemuž se ubližuje, neumí nebo nedokáže bránit. k týrání a zotročování dotýčného používá agresor násilí a manipulaci, Často jde o žáky s dobrými komunikačními dovednostmi, s jejichž pomocí dokážou manipulovat nejen s „obětí“, ale i s okolím a svědky. Tento bod posuzování situace je proto pro „přihlížející“ velmi kritický a mnohdy se v praxi setkáváme s tím, že právě zde se dělá nejvíce chyb. Často se setkáváme se zlehčováním situace.

Šikana může být fyzická, ta je častější a psychická, ta se objevuje nejdříve na základně škole. Šikana může být také skrytá, například izolace dotýčného jedince.

**6) Vandalismus:** Pod vandalismus řadíme formy chování, které jsou namířené proti druhé osobě či skupině lidí a jejich majetku. Cílem takto se chovajících jedinců či celých skupin je často pouze to, aby jejich dílo spatřilo nebo zažilo co nejvíce „diváků“.

Ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně dalších členů školní komunity. Jedná se buď o významné útoky na věci, které mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, utržené vodovodní kohoutky, utrhané hadice od hasicích přístrojů, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení) nebo významné poškození (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, popsání a polité učebnice, oloupané nejrůznější rohy, nalepený toaletní papír na stropě apod.)

**7) Krádeže:** Jedná se o chování, na které lze nahlížet z několika úhlů pohledu – podle účelu krádeže. Nicméně vždy je tímto chováním způsobena škoda druhé osobě.

Krádeže často doprovází jiné typy rizikového chování. Důležité je zjistit, zda dítě krádež předem plánovalo, nebo zda se jednalo o impulzivní reakci na jeho aktuální potřebu.

Motivy krádeží jsou různé, obecně je ovšem lze shrnout do třech oblastí:

Dítě krade pro sebe – v rámci uspokojení svých potřeb či získání si pozornosti okolí, zejména rodičů, a jde tedy o takzvané „volání o pomoc“.

Dítě krade pro druhé – ve snaze získat přátele, zvýšit svůj společenský status.

Dítě krade v partě – často se jedná o vstupní rituál do party, jeden z možných projevů šikany.

Dítě zažívá nevšední dobrodružství, ze kterého má (pokud není chyceno) zisk v podobě zvýšení vlastního sebepojetí, získání peněz či předmětů, kterých nemůže dosáhnout legální cestou. Pokud se na krádeže dítěte neprijde včas, stávají se rychle jedním ze způsobů naučeného chování, jak naplnit svoje vnitřní potřeby.

**8) Krizové situace spojené s násilím:** V podstatě jakoukoliv situaci, která vede k trvalejšímu negativnímu emočnímu naladění dítěte, lze označit jako krizovou. Takových situací může být celá řada. Příčiny krize se dělí na vnitřní příčiny a vnější příčiny. Lze vyzorovat u dětí 2 hlavní skupiny krizových situací: 1. krizové situace s vnitřní příčinou, způsobující vývojové (normativní) krize a 2. krizové situace s vnější příčinou, způsobující situační (traumatické) krize. Neřešené výše uvedené krize mohou přecházet v kumulované (chronické) krize, které lze chápat jako další vývojové stádium předchozích typů krizí. U dítěte nebo dospívajícího jedince může docházet k vzájemnému prolínání krizových situací a lze u něho diagnostikovat souběžně oba typy krizí - situační (traumatickou) i vývojovou (normativní), které mohou při nedostatečném řešení přecházet v kumulovanou (chronickou) krizi.

#### 1. krizové situace způsobující vývojové (normativní) krize

V předškolním věku rodiče představují pro dítě emocionálně významnou autoritu, což je ideál, kterému se chce dítě ve všech směrech podobat a identifikovat se s ním. V případě rozpadu rodiny není schopné předškolní dítě pochopit příčinu rozvodu, protože na problém nahlíží egocentricky a pocitům či postojům rodičů nerozumí. Následně mu chybí model mužské nebo ženské role v rodině.

Nástup do školy je vždy spojen s nutností osamostatnění a přijetí zodpovědnosti za vlastní jednání, což přináší pro nové žáky různé zátěžové situace. Autorka dále zdůrazňuje, že velmi významná je v tomto období opora v učiteli i dobré rodinné zázemí, které představují oba rodiče. Rozpad rodiny se obvykle projevuje negativně ve vztahu ke škole.

#### 2. krizové situace způsobující situační (traumatické) krize

Situační (traumatické) krize u dětí patří k závažným krizím, jejichž příčina se většinou nachází v rodině dětí nebo ve vzájemném rodinném soužití.

Patří sem: Rozvod či rozchod rodičů, přítomnost nevlastního rodiče, smrt v rodině, závislosti v rodině, umístění dítěte do ústavní péče a adopce, vážná nemoc v rodině, násilí v rodině.

**9) Sebepoškozování:** Při zjištění sebepoškozování u dítěte je vždy důležité jednat s ním s respektem, snažit se naslouchat jeho subjektivnímu prožívání.

Impulzivní sebepoškozování je záměrné poraňování vlastního těla za účelem zmírnění psychického napětí, které daný jedinec v tu chvíli pociťuje. Impulzivní znamená, že dítě nebo mladiství nemá nad svým chováním kontrolu, rozhoduje se pro tuto činnost během krátkého momentu.

Pokud se jej zeptáte, proč si ubližuje, často odpoví „nevím, prostě tak, musím“.

Objevuje se nejčastěji mezi 10–20 rokem věku a může přetrvávat 10 až 15 let.

Nejčastějším způsobem impulzivního typu sebepoškozování bývá pořezání, poškrábání a popálení vyskytující se na horních končetinách (typicky na předloktí), méně na dolních končetinách či jinde na těle a toto se nestává přímou příčinou závažného poranění či smrti dítěte.

Sebepoškozování je pro dítě vlastně jakýmsi mechanismem, prostřednictvím něhož zmírňuje svůj vnitřní psychický tlak, se kterým se jinak nemůže či neumí, vzhledem ke svému věku, vypořádat. Je to tedy vlastně takový regulační mechanismus, které dítě používá k zastavení určité nepříjemné emoce ve svém nitru a k rychlé úlevě od ní (zlost, úzkost, strach, stud, panika). Často jej využívá také proto, aby „pocíťovalo aspoň něco“ a tak se vypořádává s pocity vnitřní prázdnoty.

**10) Domácí násilí:** Zažít domácí násilí je extrémně traumatizující zkušenost, jejíž následky si ohrožená osoba mnohdy nese celý život – fyzické i psychické. Dostat se z tak nerovného a děsivého vztahu je náročné pro každého člověka. Pokud jsou oběťmi nebo svědky domácího násilí děti, je jejich situace ještě těžší. To vyplývá nejen z jejich přirozeně závislého vztahu k rodičům, ale i z jejich větší zranitelnosti a omezeným možnostem, jak situaci řešit.

U dětí, které jsou svědky či oběťmi domácího násilí, mohou vznikat různé vývojové poruchy, šokové reakce a snahy o únik z této situace, které mohou vést až k sebevražedným myšlenkám či dokonce pokusům.

Je důležité si uvědomit, že pro dítě je velmi obtížné se v nastalé situaci vyznat a zorientovat. Nerozumí tomu, co se doma děje, cítí bezradnost a opuštěnost. Stejně jako dospělý má potřebu přebírat odpovědnost či vinu za vzniklou situaci na sebe a snaží se hledat řešení.

Existují 2 typy: 1) Dítě jako osoba ohrožená domácím násilím a 2) Dítě jako svědek domácího násilí.

Domácí násilí je pro dítě tak složitou životní situací, že ho poškozuje v téměř všech oblastech vývoje. To znamená, že velmi často se problémy doma projevují tak, že se nám zdá problematické dítě a jeho chování. „Učitelé či jiné blízké osoby toho dítěte ho hodnotí jako nevychované, trpící nějakou poruchou osobnosti, ale přitom se velmi často jedná o přirozenou reakci na to, co to dítě zažívá doma. Reaguje tak na situaci, kdy se bojí o sebe nebo o život svých nejbližších. Problematické chování je jen jakýmsi adaptačním způsobem, jak tu situaci zvládnout. Na okolí však působí jako dítě s podivným chováním, někdy až nebezpečným.“ Vše se navíc projevuje u takových dětí jak v psychické rovině, tak i somaticky. Typické je, že se chovají neúměrně svému věku – nejčastěji jako malí dospělí. „Jejich chování je postaršené, nebo případně mají tendenci k regresivnímu chování. To znamená, že se chovají věkově jako mladší. Obvyklé jsou u nich bolesti břicha, hlavy, opakované bolesti, záněty středouší, opakovaně snížená imunita. Mají v důsledku toho i horší docházku do školy.“

**11) Agresivita:** Agresivita je chování dítěte, které je zaměřeno proti vrstevníkovi nebo vrstevníkům (někdy také rodičům nebo vychovatelům, učitelům), které se projevuje útočností – útočným jednáním vůči druhému jedinci. Útok má způsobit uspokojení nějaké potřeby útočícího jedince (potřeba obdivu, prvenství ve skupině...).

Jsou rozlišovány čtyři stupně agresivity:

1. agrese bez vnějších projevů, probíhá pouze v myšlení dítěte,
2. agrese, která se projeví navenek, např. nadávkou, hrubým slovem, výhrůžkou,
3. agrese, která se projevuje destruktivním chováním – bouchnutím dveří, rozbíjením předmětů,
4. fyzické napadení druhé osoby.

Agresivitu vyvolává u dítěte nemožnost dosáhnout nebo mít něco, co si velmi přeje. Často to není jen věc, ale je to i touha po ocenění, uznání od druhého. Průvodním znakem u agresivity dítěte je hněv, podrážděnost, provokace, posmívání.

Velmi se diskutuje o tom, zda je agresivita dědičná. Někteří odborníci se domnívají, že je dědičná, jiní že nikoliv. Domnívám se, že typické povahové vlastnosti, které jedinec může zdědit po rodičích a které se podílejí na tom, že se jeho chování pak projevuje jako agresivní, dědičné jsou (například výbušnost dítěte, temperament, impulsivita).

Je však na rodiči, aby sledoval tyto vlastnosti již v raném věku a pomáhal je dítěti si uvědomovat, pracovat s nimi, ale neútočit. Důležité je mluvit o tom, co vyprovokovalo toto chování a také jak jinak se zachovat než útokem.

V některých případech se může stát, že se dítě necítí dostatečně sebevědomé, oceňované a chce si tyto vlastnosti dokázat svou agresí. A to je velmi špatně, je zapotřebí, aby dítě už v raném stadiu mělo informaci o svém chování a mělo také návod, jak se zachovat jinak a co udělat se svojí agresivitou.

Agresivitu vyvolává také špatný příklad, který dítě vidí ve svém okolí. Jestliže dítě chce například v předškolním věku nějakou hračku a vezme si ji od druhého dítěte tak, že ho uhodí a hračku mu sebere, je to špatný vzorec chování. Pokud se mu totiž nic nestane, nedostane žádnou odezvu na své chování, může si vytvářet tento špatný vzorec chování.

V poslední době se také hovoří o roli sdělovacích prostředků na vývoj dítěte a na jeho agresivitu. Dítě může čerpat z častého sledování televize příklad, jak se má chovat. Jestliže by dítě často sledovalo pořady s prvky agresivity, mohlo by se stát, že by chtělo toto agresivní chování napodobit, vyzkoušet ho. Aby k tomu nedošlo, je zapotřebí (pokud už dítě pořady v televizi sleduje), aby je sledoval spolu s dítětem i rodič. Dále je zapotřebí, aby rodič komentoval scény v televizi a vysvětlil dítěti, co je dobře a s čím nesouhlasí. Vysvětlil mu také důsledky a následky chování, které spolu s dítětem vidí. Často i reklamy, které jsou vkládány do pořadu, který je určen dětem, nejsou dítěti srozumitelné nebo mohou u něj navodit představy, které jsou negativní.

#### 1) Dítě, které se chová agresivně

Dítě, které se chová agresivně, může mít aktivnější temperament. Temperament je podle odborníků (Hippokrata) založen na měření nervových procesů, jejich síly, rychlosti a proměnlivosti. U dítěte, které se chová agresivně, bychom předpokládali, že je cholerik.

U dítěte, které se chová agresivně, je zapotřebí, aby se dospělý zamyslel, zda jsou u něj vytvořeny prvky kontroly jeho chování a zda toto dítě umí předvídat důsledky svého chování.

V mnoha případech dítě rychleji jedná, než myslí a domýšlí. V některých případech je agresivní reakce dítěte obranou nebo jeho pokusem, zda zabere tato reakce na druhého tak, aby dítě dosáhlo svého. Některým dětem, které se chovají agresivně, chybí také od dospělého vychovatele čas, pevná láska a pravidla pro jeho chování.

## 2) Dítě, kterému je ubližováno

Dítě, kterému druhý vrstevník ubližuje, je většinou dítě tišší, neprůbojné, které se nedokáže druhému dítěti, které je napadá, postavit. Nechá si líbit ústrky nebo si nedokáže s danou situací, která nastane, poradit.

Často má také zálibu nebo koníčka takového, které nepřijímá jeho okolí. Je pro okolí jiné. Míru toho, jak je dítě citlivé, bychom mohli jen odhadovat. V mnoha případech je však citlivější než dítě, které se chová agresivně, někdy to tak ale nemusí být. Ze strany dospělého je třeba, aby dítě nechránil nebo speciálně neochraňoval před dětmi, které se k němu chovají agresivně, ale aby mu pomohl naučit se, jak se má v této situaci zachovat.

Je zapotřebí, abychom však zachytili prvky agresivního chování daleko dříve než dojdou do tohoto stadia. Pokud tedy dítě – například ještě v předškolním věku – je terčem útoku ze strany agresivního jedince, má dostat jeden i druhý ze strany dospělého jasné instrukce.

Mnohdy se stává, že dítě, které je agresivní, je z vrstevnické dvojice „odstraněno“, konflikt je dál řešen v mnoha případech separátně – jedno dítě pouze s dospělým. Dospělý je pak v jasné převaze.

On má pro dítě argumenty, on je pro něj v té chvíli autoritou, v některých případech dítě nemá ani příležitost se bránit, říct, jak věci skutečně byly, jak se staly. Jeho „protivníkem“ v tu danou chvíli už není dítě, ale silnější dospělý.

Dospělý má tedy přizvat obě děti, aby si danou věc řekly a dořešily. Pokud se jim to nedaří, s „chladnou hlavou“ by měl vyslechnout obě strany a dát jim návrh řešení. Obě strany by měly dostat jasnou instrukci, aby danou věc neřešily útokem, ale slovně se snažily věc vyřešit. Pokud se agresivně chová už starší dítě, měl by dospělý hledat, zda se něco děje i v jeho domácím prostředí a jakým způsobem tam může zasáhnout a pomoci.

## Doporučená publikace:

- Hry pro usměrňování agresivity (Andrea Erkert)
- Hry pro zvládání agresivity a neklidu (Zdeněk Šímanovský)
- Problémové děti v mateřské škole (Alegander Sagi)
- Neklidné dítě (Jiřina Prekopová, Christel Schweizerová)
- Malý tyran (Jiřina Prekopová)
- Metodika k prevenci dětských úrazů
- Prevence úrazů a rizikového chování
- Rizikové chování dětí a mladistvých
- Ezopovy bajky (Jan Machač)
- Předcházíme poruchám učení (Brigitte Sindelarová)
- Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole (Sandra F. Riefová)
- Individuální zvláštnosti a individuální přístup, poruchy chování a poruchy komunikace (Jitka Skopalová, Antonín Indrák)

- Emušáci – Ferda a jeho mouchy (Michaela Dostálová, Sylvia Jančiová, Helena Vlčková)
- Příběhy, které léčí (Maria Molicka)
- Příběhy pomáhají s problémy (Bernd Badegruber, Friedrich Pirkel)
- Žirafí příběhy (Jaroslava Spielvogelová, Vladimíra Spielvogelová)
- Děti a slušné chování (Marie Adamovská + CD)
- Děti a hry (Marie Adamovská + CD)
- Děti v dopravním provozu (Marie Adamovská + CD)
- Děti pomáhají (Marie Adamovská + CD)
- Velká obrázková knížka – Hasiči (Jan Šindelka)
- Lidské tělo (dětská ilustrovaná encyklopedie)

## 8. Závěr

Včasná prevence v oblasti sociálně patologických jevů je závažné téma, kterému musí být věnována pozornost. Prevence musí být prováděna systémově a pravidelně, v optimálním případě je prevence a zdravý životní styl jakousi přirozenou součástí života školy

Pozitivní změny v účinnějších přístupech učitelů k dětem při uplatňování prevence sociálně patologických jevů, rozvoj pozitivního sociálního chování a tím i posílení odolnosti dětí vůči nežádoucím sociálně-patologickým jevům, vzdělávání učitelů a vzájemná výměna pozitivních zkušeností jsou základem úspěšné realizace strategie prevence společensky nežádoucích jevů u dětí a mládeže.

Nedílnou přílohou této směrnice je **Krizový plán**.

V Olomouci dne 29.7.2025

Bc. Marta Nováková  
Ředitelka MŠ

**Metodické doporučení  
k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů  
ve školách a školských zařízeních**

**Hlava I  
Obecná ustanovení**

**Článek 1  
Předmět úpravy**

(1) Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních v souladu se Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality – všechny strategie vždy na příslušná období, § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, Konceptí státní politiky pro oblast dětí a mládeže:

- a) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu,
- b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- c) definuje Minimální preventivní program (u subjektů, které žádají o dotaci, Minimální preventivní program – dále jen Minimální preventivní program),
- d) doporučuje postupy škol a školských zařízení (dále jen „školy“) při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže (viz příloha č. 1 – 14 ).

(2) Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- h) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- i) záškoláctví,
- j) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- k) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- l) spektrum poruch příjmu potravy,
- m) negativní působení sekt,
- n) sexuální rizikové chování,

(3) Aktivita škol jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech: traumatických zážitků- domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

(4) Toto metodické doporučení je určeno pro právnické osoby vykonávající činnost škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT. Doporučováno je k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou. Součástí Metodického doporučení je praktický návod pro školy „Co dělat když“, který obsahuje velice detailní a přitom praktické doporučení ředitelům škol a školním metodikům prevence, jak se zachovat při výskytu určitého rizikového chování ve školách.

## Článek 2 Vymezení základních pojmů

(1) Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených v Čl. 1 odst. 2 s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

(2) Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

(3) Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

(4) Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání

úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitě, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

(5) Neúčinná primární prevence:

- a) zastrašování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

(6) Minimální preventivní program – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.<sup>1</sup>

(7) Školní preventivní strategie je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů. Vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu, jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle, je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována. Přizpůsobuje se kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí. Oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových forem chování, zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Má dlouhotrvající výsledky, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování. Pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností. Podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity). Poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

(8) Nové metodické doporučení reflektuje aktuální terminologii – rizikové chování. Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, vůči

---

<sup>1</sup> § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření.

## Hlava II Systém primární prevence rizikového chování

### Článek 3 Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování u žáků

#### (1) MŠMT

- a) v návaznosti na schválené vládní dokumenty z oblasti primární prevence rizikového chování u žáků zpracovává příslušný koncepční materiál resortu na dané období - akční plán, metodicky podporuje a koordinuje problematiku primární prevence,
- b) vytváří podmínky pro realizaci resortního systému prevence na národní úrovni v oblasti metodické a legislativní,
- c) každoročně vyčleňuje resortní finanční prostředky na specifickou primární prevenci rizikového chování, podílí se na certifikačním procesu a podporuje zejména kvalitní certifikované programy,
- d) vytváří internetový informační komunikační systém odborně garantovaný MŠMT,
- e) rozvíjí spolupráci v oblasti primární prevence na horizontální (meziresortní úrovni), má zřízen poradní orgán Výbor pro koordinaci primární prevence; na vertikální úrovni má zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence, dále spolupracuje s nadresortními orgány zejména s Úřadem vlády, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Republikovým výborem pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra,
- f) dále spolupracuje s odbornou veřejností – nestátním neziskovým sektorem, pedagogickými fakultami, odbornými fakultami VŠ ČR (zejména Centrem adiktologie 1.LF Psychiatrické kliniky UK Praha), Asociací krajských školských koordinátorů prevence, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími subjekty a institucemi primární prevencí se zabývajících,
- g) koordinuje resortní činnost a spolupracuje s přímo řízenými organizacemi, jakými jsou Výzkumný ústav pedagogický, Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní institut pro další vzdělávání a Národní institut dětí a mládeže, v oblasti primární prevence a efektivně využívá jejich odborného potenciálu v oblasti metodické, vzdělávací, výzkumné, v oblasti kontrolní využívá odborný potenciál České školní inspekce,
- h) metodicky podporuje krajské školské koordinátory prevence a rozvíjí spolupráci v krajích.

#### (2) Krajský úřad – zahrnuje krajské úřady i Magistrát hl. m. Prahy (dále jen „KÚ“)

- a) koordinuje činnosti jednotlivých institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy na krajské úrovni a zajišťuje naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy,
- b) v rámci organizační struktury krajského úřadu pověřuje vhodného pracovníka funkcí „krajského školského koordinátora prevence“
- c) vytváří podmínky pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách svého regionu a věcně kontroluje jejich plnění
- d) zabezpečuje funkční systém vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků školství na úrovni kraje, zaměřený na zvyšování jejich odborné způsobilosti pro činnost v oblasti prevence,

- e) zařazuje do dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji témata týkající se zejména specifické ale i nespecifické primární prevence,
- f) v rámci koncepce školské politiky a své pravomoci zřizuje pedagogicko-psychologické poradny<sup>2</sup> (dále jen PPP), zajišťuje financování metodiků prevence PPP.

Krajskému úřadu se doporučuje každoročně vyčleňovat z jeho rozpočtu finanční prostředky určené výhradně na specifickou primární prevenci a rozlišit při statistických sběrech dat aktivity specifické prevence všech návykových látek (alkohol, tabák a nelegální drogy) a prevence dalšího rizikového chování.

### **(3) Krajský školský koordinátor prevence**

- a) za účelem koordinace činností realizovaných v rámci krajské koncepce prevence spolupracuje především s krajským protidrogovým koordinátorem, koordinátorem romské problematiky a krajským manažerem prevence kriminality, pracovníky OSPOD a odboru zdravotnictví KÚ; spolu s nimi a s dalšími subjekty podílejícími se na prevenci v rámci kraje se aktivně účastní vytváření a zdokonalování krajské koncepce prevence nebo krajské strategie na příslušné období, prosazuje přitom naplňování úkolů a záměrů obsažených ve Strategii MŠMT a Akčním plánu realizace strategie prevence rizikového chování,
- b) monitoruje situaci ve školách v regionu z hlediska podmínek pro realizaci Minimálních preventivních programů a navazujících aktivit v oblasti prevence,
- c) metodicky vede a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách zřizovaných krajem při koordinaci preventivních aktivit škol v rámci kraje a participuje na zajišťování pracovních porad (seminářů) pro školní metodiky prevence, kteří ve školách v kraji působí, spolupracuje a metodicky podporuje školská zařízení zřizovaná krajem,
- d) shromažďuje informace o realizaci Minimálních preventivních programů a o realizaci dalších preventivních, kontrolních a represivních opatření v oblasti rizikového chování ve školách a školských zařízeních na území kraje;
- e) provádí kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů a připravuje jejich vyhodnocení, využívá získané informace pro návrhy inovací v krajské koncepci a programu prevence a prostřednictvím Rady kraje předkládá souhrnné informace MŠMT,
- f) sumarizuje návrh na financování Minimálních preventivních programů a dalších aktivit v oblasti prevence ze státních zdrojů.
- g) vytváří závěrečnou kvalitativní a kvantitativní zprávu za oblast prevence rizikového chování v rámci kraje, ve spolupráci s krajským protidrogovým koordinátorem, zprávu zasílá každoročně na MŠMT,
- h) je členem Výboru krajských školských koordinátorů.

### **(4) Metodik prevence v pedagogicko-psychologické Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně (dále PPP)**

- a) zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem podle odstavce (2),
- b) zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence<sup>3</sup>, organizuje pro ně pravidelné pracovní rady (semináře) a poskytuje jim individuální odborné konzultace,

---

<sup>2</sup> § 35 odst. 2 písm. j) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a § 116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů).

<sup>3</sup> § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky Č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

- c) na žádost školy a školského zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování,
- d) udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci angažují,
- e) spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,
- f) pečuje o svůj odborný rozvoj formou dalšího vzdělávání v problematice specifické prevence,
- g) minimální rozsah činnosti metodika prevence v PPP je 0,5 úvazku, doporučený rozsah činnosti je plný úvazek<sup>4</sup>.
- h) má VŠ vzdělání.

### **(5) Ředitel školy a školského zařízení**

Je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména

- a) zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu školy<sup>5</sup>,
- b) zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole<sup>6</sup>,
- c) jmenováním školního metodika prevence, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování<sup>7</sup>,
- d) pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence<sup>8</sup> a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,
- e) podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Preventivního programu<sup>9</sup>,
- f) spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
- g) podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu

<sup>4</sup> § 5 odst. 3 písm. e) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>5</sup> § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, § 5 odst. 3 a § 29 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

<sup>6</sup> § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>7</sup> § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

<sup>8</sup> § 24 odst. 3 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

<sup>9</sup> § 7 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

- h) monitorováním a vyhodnocováním realizace Preventivního programu a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole.

#### **(6) Školní metodik prevence**

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny příslušným právním předpisem.<sup>10</sup>

Standardní činnosti školního metodika prevence

Metodické a koordinační činnosti

- 1) Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- 2) Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- 3) Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).
- 4) Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 5) Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasizmu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- 6) Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 7) Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- 8) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 9) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnosti

- 1) Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
  - 2) Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
  - 3) Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).
- Poradenské činnosti

---

<sup>10</sup> příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

- 1) Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- 2) Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.
- 3) Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.

**(7) Třídní učitel** (ve vztahu k primární prevenci):

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů<sup>11</sup>, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,
- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy,
- d) získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštěnostech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

#### Článek 4

#### **Začlenění primární prevence rizikového chování u žáků do školních vzdělávacích programů**

(1) Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy<sup>12</sup> je začleněna problematika prevence rizikového chování u dětí, v případě, není-li vydán rámcový vzdělávací program<sup>13</sup>, je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence rizikového chování u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů a nebyla pojmána jako nadstandardní aktivita škol.

(2) Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování u žáků podle odstavce 1 byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech školního prostředí a života, jichž se prevence rizikového chování u žáků dotýká:

- a) Psychosociální dovednosti (soběstačnost, autonomie, důstojnost, seberealizace, spokojenost v rodinných, přátelských a dalších mezilidských vztazích, sociální a kulturní integrovanost, tvořivost, schopnost milovat, pracovat a žít v souladu s rozmanitou kulturou a světem).

---

<sup>11</sup> příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – poradenské činnosti odst. 2.

<sup>12</sup> § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

<sup>13</sup> § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

- b) Existence (pečuji o sebe, o svůj zevnějšek, volím mezi zdravým a nezdravým způsobem života, jsem nezávislý a mám představu o své budoucnosti, věřím v budoucnost, vnímám, že život má smysl).
- c) Sounáležitost (vnímám se jako součást životního prostředí a Země, cítím se bezpečně ve škole, ve městě, jsem oceňován a ostatní si mě váží, mám kamarády a vážím si jich, umím se o sebe postarat a přijímat zdravotní/sociální pomoc a služby).
- d) Adaptabilita (dávám pozor na sebe a svůj zevnějšek, jsem žák, účastním se sportovních a rekreačních aktivit, setkávám se s lidmi a trávím s nimi volný čas, plánuji si volbu profese nebo zaměstnání, řeším s odvahou své problémy, mám právní povědomí).

### (3) Minimální preventivní program

- a) je preventivním programem školy a školského zařízení,
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. upravovaného přílohou.
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- d) jasně definuje dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle,
- e) je naplánován tak, aby byl realizovatelným,
- f) je přizpůsobován kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika ve školním prostředí,
- g) oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování
- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- i) má dlouhotrvající vliv na změnu chování,
- j) pojmenovává problémy z oblasti rizikového chování dle čl. 1, odst. 1 a případné další rizikové projevy chování,
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, dětem a žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným) při ochraně jejich lidských práv,
- l) podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností.

## Článek 5

### **Minimální preventivní program školy, školského zařízení (dále jen škola)**

(1) Na tvorbě a realizaci Preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP<sup>14</sup>.

(2) Škola vždy zpracovává Minimální preventivní program (v případě programu realizovaného externím subjektem doporučení viz Příloha 1.), který podléhá kontrole České školní inspekce. K zahájení nebo rozvinutí prioritních preventivních projektů realizovaných jako součást Preventivního programu nebo k zabezpečení Preventivního programu může škola využít dotačního řízení v rámci prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT nebo krajů na daný rok.

<sup>14</sup> příloha č. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – informační a metodická činnost odst. 8.

## Článek 6

### Odměňování školního metodika prevence a metodika prevence v PPP

- (1) Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti<sup>15</sup>, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně podle §133 Zákoníku práce.<sup>16</sup>

(2) Nezbytnými dalšími kvalifikačními předpoklady dle odstavce 1 se rozumí studium k výkonu specializovaných činností v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin ukončené obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí (program zahrnuje 250 hodin přímé i nepřímé výuky, včetně stáží na odborných pracovištích poskytujících poradenskou, intervenční a léčebnou pomoc – *dle Standardů pro udělování akreditací DVPP*). Studium k výkonu specializovaných činností stanoví § 9 vyhlášky MŠMT č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

(3) S přihlédnutím k náročnosti a odbornému zaměření činnosti školního metodika prevence není vhodné slučovat jeho funkci s funkcí výchovného poradce.

## Hlava III

### Závěrečná ustanovení

## Článek 7

### Zrušovací ustanovení

Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č. j.: 20 006/2007-51.

## Článek 8

### Účinnost

Metodické doporučení nabývá účinnosti dnem 1.11.2010.

Ing. Ladislav Němec  
náměstek ministra

Příloha 1.

### Volba partnera při realizaci Minimálního preventivního programu

<sup>15</sup> § 9 odst. 1 písm. c) a odst. 2 vyhlášky č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.

<sup>16</sup> § 133 zákona 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

## Praktický návod pro školy – Jak vhodně zvolit Minimální preventivní program.

Za výběr externího partnera (NNO, PPP, SVP apod.), který pomáhá na škole realizovat Minimální preventivní program, vždy zodpovídá ředitel školy. Proto by měl vybírat zodpovědně.

Jak postupovat, jestliže externí organizace -

- 1) Má program certifikovaný MŠMT nebo Úřadem vlády (u programů zaměřených na primární prevenci uživatelů návykových látek)
  - Pokud má program organizace certifikát odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek, lze předpokládat, že takovýto program je to efektivní pro vaši školu. V tomto případě již další znaky dobrého programu nemusíte číst, protože certifikovaný program je všechny naplňuje.
- 2) Nemá program certifikovaný, zaměřte svou pozornost na to, do jaké míry a v jaké kvalitě organizace nabízí -
  - a) Komplexní informace o programu (jak a co + časový rozpis) předem.
    - a. Organizace je schopná vám předem poskytnout informace o tom, jak bude program ve vaší škole probíhat. Kolik obsahuje hodin, jaké témata se v jednotlivých částech probírají, kdo bude program lektorovat atd.
  - b) Schopnost pružně reagovat a připravit program tak, aby co nejlépe vystihl potřeby školy
    - a. Znakem kvalitního programu je také to, že dokáže pružně reagovat na potřeby školy, ba dokonce, jednotlivých třídních kolektivů a témata i délku programu tomu přizpůsobit.
  - c) Přizpůsobení věku cílové skupiny
    - a. Stejně tak by měl být program primární prevence přizpůsobený cílové skupině, jinak vypadá práce s dětmi na ZŠ, jinak na SŠ. Kvalitní organizace by vás měla informovat o tom, pro jakou cílovou skupinu jsou jejich programy připravené, ideální je, pokud má varianty programu pro různé věkové skupiny.
  - d) Přítomnost pedagoga na programu– program nemá co skrývat
    - a. Škola má po celou dobu vyučování zodpovědnost za své žáky. Pedagog musí být vždy přítomen na programu. Mimo jiné jenom tak můžete ověřit kvalitu programu. Pokud by organizace vyžadovala nepřítomnost pedagoga na hodině a odůvodňovala to tím, že děti se před pedagogem budou stydět a nebudou mít tendence se otevřít – je to znak neprofesionality.
  - e) Proškolení lektori
    - a. Organizace je schopná doložit doklady o vzdělání lektorů, kteří mají pravidelnou supervizi.
  - f) Akreditace neznamena kvalitní program pro práci s žáky
    - a. POZOR! Akreditace se uděluje pouze pro programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. To, co zažijete na akreditovaném programu,

nemusí být to stejné, co bude organizace řešit v rámci práce s dětmi.  
Akreditace = program pro dospělé, Certifikace = program pro děti.

- g) Organizace je schopna poskytnout podporu a informace i pedagogům
  - a. Organizace nabízí nejen krátkodobé akce s dětmi, ale kontinuálně pracuje i s pedagogy školy a metodicky je vede při realizaci Preventivního programu.
- h) Financování organizace je průhledné, zdroje financování jsou důvěryhodné.
  - a. Organizace zřetelně deklaruje, z jakých zdrojů je její aktivita podporována.
  - b. Programy, které jsou nabízeny zdarma, musejí mít svého donora. Zajímejte se, kdo za financováním programu skutečně stojí.
- i) Program není organizován hromadně (přednášky v tělocvičnách apod.) (maximálně 30 dětí, nebo max. 1 třída)
  - a. Hromadné předávání informací v rámci krátkodobých aktivit, jednorázových přednášek a besed se ukázalo jako neefektivní.
- j) Program nabízí jasné a vyvážené informace – ne zastrašování, sliby, zavádějící informace, zakazování.
- k) Program je realizátorem evaluován, škola je seznamována se zpětnou vazbou realizace programu.